

Nr 110.

Utlåtande i anledning av väckta motioner rörande åldringsvården m. m.

(3:e avd.)

Statsutskottet har till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen

från första kammaren

I: 1 av herr *Eliasson m. fl.*,

I: 54 av fru *Svenson m. fl.*,

I: 186 av herr *Lundqvist m. fl.*,^{*}

I: 342 av herr *Lindblom m. fl.* samt

från andra kammaren

II: 2 av herrar *Larsson* i Luttra och *Andersson* i Dunker,

II: 71 av herrar *Andersson* i Dunker och *Hansson* i Önnarp,

II: 263 av herr *Hagård m. fl.*,

II: 264 av herr *Ståhl m. fl.*,

II: 476 av herr *Ohlin m. fl.*

I motionerna I: 1 och II: 2, vilka äro likalydande, yrkas att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om en allsidig utredning rörande åldringsvården och med denna sammanhängande problem, särskilt möjligheterna att i ökad omfattning bereda vård åt åldringar, som kvarbo i sina hem.

I de likalydande motionerna I: 54 och II: 71 hemställas, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär, att förslag om hemvårdsbidrag till kroniskt sjuka i olika åldrar samt till vårdbehövande åldringar över 67 år i enlighet med motionernas syfte måtte framläggas vid nästa års riksdag.

I de likalydande motionerna I: 186 och II: 263 yrkas att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer, att Kungl. Maj:t ville utreda och framlägga förslag om åldringsvårdens planläggning och utformning samt därvid beakta de synpunkter, som beröras i motionerna.

I motionen II: 264 föreslås, att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer om åtgärder för samordning snarast möjligt såväl kommunalt som centralt av samhällets planläggning av och olika åtgärder för åldringsvård.

I motionerna I: 342 och II: 476, vilka äro likalydande, hemställas

1. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om utredning angående förbättrad forskning och undervisning i fråga om de kroniciterande och invalidiserande folksjukdomarna och ålderssjukdomarna, såsom de reumatiska och psykiska sjukdomarna, kräftsjukdomarna, hjärt- och

kärleksjukdomarna m. fl. sjukdomar, samt angående en förbättring av vårdmöjligheterna på dessa områden;

2. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om snara åtgärder för överförande av pensionsstyrelsens vid vissa centralasarett bedrivna sjukvårdande verksamhet till kroppssjukvårdens ordinarie huvudmän, landstingen och städerna utanför landsting, varvid riksdagen förutsätter, att av SOU 1945: 41 uppdragna riktlinjer i huvudsak följas; samt

3. att riksdagen i övrigt i fråga om beslutade men ej genomförda åtgärder på förevarande område i skrivelse till Kungl. Maj:t beaktar i motionerna anförda synpunkter.

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden, får utskottet i den mån de ej beröras i det följande hänvisa till motionerna I: 1, I: 54, II: 263, II: 264 och II: 476.

Utskottet.

Samtliga förevarande motioner beröra åldringsvården. Utskottet har därför ansett sig böra behandla motionerna i ett sammanhang. Härvid får utskottet anföra följande.

Genom 1947 års riksdagsbeslut fastställdes riktlinjer för ålderdomshemsvårdens anordnande och utbyggnad. Dessa riktlinjer inneburo i huvudsak, att ålderdomshemmen skulle få karaktären av kommunala inackorderingshem för åldringar och invalider, som äro i behov av omvårdnad och tillsyn. I fråga om standarden fastslogs i princip, att minst hälften av platsantalet bör vara förlagt till enkelrum, samt att en minimistorlek av 20 à 25 platser i regel bör eftersträvas. Primärkommunerna skulle vara huvudmän för ålderdomshemmen och erhålla statsbidrag för nybyggnad samt om- eller tillbyggnad av ålderdomshem i fråga om byggnadsföretag, vilka påbörjats efter den 1 juli 1946.

1947 års riksdagsbeslut avsåg såsom framgår av det anförda endast vissa principer för den slutna åldringsvården. Åtskilliga spørsmål rörande denna vård samt frågorna rörande den öppna åldringsvården omfattades ej av beslutet. Det är dessa frågor ävensom problem, vilka vunnit ökad aktualitet till följd av utvecklingen under åren sedan dess — i fråga om befolkningstillväxt och befolkningens ålderssammansättning, förbättrade levnadsförhållanden, bostadsstandard, arbetskraftstillgång, rationalisering samt den medicinska vetenskapens framsteg m. m. — som upptagits till behandling i motionerna.

Vad först angår den slutna åldringsvården kan utskottet ansluta sig till vad som i motionerna I:1 och II:2, I:186 och II:263 samt II:264 anförts om angelägenheten av att *klientelblandningen på ålderdomshemmen* bringas att upphöra genom att sinnessjuka, sinnesslöa och kroniskt sjuka så snart omständigheterna det medgiva överföras till specialanstalter, varvid i första hand bör tillses att sinnessjuka och sinnesslöa skiljas från ålderdoms-

hemmen. Då utskottet förutsätter, att samtliga ifrågavarande vårdformer i den mån de grundläggande utredningarna slutförts utbyggas så snabbt som ekonomiska och personella resurser samt förhållandena på byggnadsmarknaden medge, finner utskottet en framställning från riksdagens sida om utredning av detta frågekomplex icke av omständigheterna påkallad.

Frågan om *statsbidrag till anordnande av ålderdomshem* bör av skäl, som anförts i motionerna I: 1 och II: 2 samt I: 186 och II: 263, utan dröjsmål erhålla sin lösning. Då 1949 års statsbidragssakkunniga för ålderdomshem m. m. redan år 1950 avgivit förslag rörande den närmare utformningen av dessa bidrag, bör förslag i ämnet kunna underställas 1953 års riksdag. För den händelse ett slutligt ställningstagande till bidragsfrågan skulle anses böra ske först sedan allmänna statsbidragsutredningens förslag hunnit prövas, böra provisoriska statsbidragsgrunder bringas i tillämpning. Utskottet förordar att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer att förslag framläggas för nästa års riksdag.

Vad i motionerna I: 186 och II: 263 anförts om *hem för kroniskt sjuka, central geriatrik och åldringsterapi* utgör enligt utskottets mening beaktansvärda inlägg i debatten om åldringsvården. I nuvarande skede av utvecklingen och då chefen för socialdepartementet — enligt vad som framgår av dennes svar i första kammaren den 12 mars 1952 på fråga om åldringsvårdens aktuella läge m. m. — har sin uppmärksamhet riktad på dessa spörsmål, anser sig utskottet icke böra tillstyrka särskild framställning till Kungl. Maj:t i anledning av vad i motionerna anförts.

Den i motionerna I: 1 och II: 2 samt II: 264 berörda frågan om en lämplig avgränsning mellan slutet och öppen åldringsvård utgör även enligt utskottets mening en av kärnpunkterna i problemet. Några delade meningar lära numera icke finnas om att endast den åldring, som av vårdtekniska skäl bör beredas anstaltsvård, skall intagas på anstalt, samt att endast en förhållandevis liten del av de gamla under sådana omständigheter kommer att vårdas på anstalt. Möjligheterna att uppnå detta mål äro bl. a. beroende av vissa åtgärder, till vilka utskottet återkommer i det följande under rubriken öppen åldringsvård. Med anledning av vad i motionerna I: 1 och II: 2 samt I: 186 och II: 263 anförts om folkpensionsbestämmelsernas utformning vill utskottet erinra om att årets riksdag med bifall till andra lagutskottets hemställan i dess utlåtande nr 22 beslutat att väckta motioner om införande av rörlig pensionsålder för erhållande av folkpension icke skola föranleda någon riksdagens åtgärd. Under sådana omständigheter finner utskottet att en framställning i detta ämne i nu förevarande sammanhang icke kan ifrågakomma.

Vad som i motionerna anförts rörande den öppna åldringsvården synes utskottet i väsentliga avseenden värt beaktande. Utskottet finner sålunda att *frivillig social hemvårdsverksamhet* — exempelvis *verksamheten genom s. k. hemsamariter och socialvårdssystrar* samt *Röda korsets åldringsvård* — bör utvecklas i all den utsträckning de ansvariga kommunala

instanserna finna förutsättningarna medgiva. Vårdnaden av *åldringar hos nära anförvanter* bör enligt utskottets mening bli föremål för särskild uppmärksamhet, liksom utskottet anser uppenbart att alla möjligheter i övrigt att åstadkomma en lämplig och omsorgsfull *hemvård* böra tillvaratagas. En ytterligare åtgärd i sådant syfte är bl. a. att utnyttja *dispensmöjligheterna för innehavare av hemvårdarinnebefattningar*. Självfallet bör *åldringarnas bostadsfråga* ägnas den största uppmärksamhet, liksom även möjligheterna att genom *anordningar för tillsyn av pensionärerna* öka möjligheterna för de gamla att kvarbo i *pensionärshem*. Chefen för socialdepartementet har emellertid i sitt ovan berörda interpellationssvar förklarat sig ha för avsikt att föranstalta om en skyndsam översyn av vissa problem inom åldringsvården. Utskottet förutsätter att denna översyn i första hand skall omfatta problem, vilka utan tidsutdräkt kunna lösas, så att konkreta förslag om möjligt kunna föreläggas nästa års riksdag. Mot bakgrunden härav finner utskottet icke erforderligt föreslå riksdagen en ytterligare framställning rörande utredning om visst eller vissa av nyss berörda spörsmål.

Av vad utskottet ovan anfört framgår, att utskottet delar den i motionerna I: 54 och II: 71 uttalade uppfattningen, att en utökad hemsjukvård kan medföra förbättrade vårdmöjligheter för åldringarna och samtidigt bidra till viss besparing för samhället. Däremot kan utskottet i frågans nuvarande läge icke ansluta sig till det i dessa motioner framställda förslaget om ett särskilt hemvårdsbidrag till kroniskt sjuka och vårdbehövande åldringar. I den mån de vårdades tillgångar och inkomster icke förslå till kostnaderna för vård i hemmet böra dessa kostnader enligt utskottets mening i första hand gäldas av kommunen. Utskottet kan på grund härav icke förorda bifall till ifrågakvarande motioner.

I motionen II: 264 har särskilt understrukits behovet av en samordning — såväl kommunalt som centralt — av planläggningen av och olika åtgärder för åldringsvården. Utskottet finner i likhet med motionärerna en samordning erforderlig och förutsätter att även dessa frågor utan särskild framställning från riksdagens sida bli föremål för den översyn, som Kungl. Maj:t enligt interpellationssvaret snarast kommer att låta företaga. Utskottet är av denna anledning icke berett att tillstyrka yrkandet i motionen.

Vad slutligen angår de i motionerna I: 342 och II: 476 berörda frågorna om upprustning av forskning, undervisning och vård på de s. k. folksjukdomarnas och ålderdomssjukdomarnas områden kan utskottet i stort sett ansluta sig till de i motionerna angivna målen. Möjligheterna att åstadkomma den åsyftade upprustningen äro emellertid beroende av — förutom samhällets ekonomiska bärkraft och de gränser en rimlig statsbudget utstakar — i första hand tillgång på lokaler och utbildad personal. På grund av för riksdagen väl kända svårigheter i sistnämnda hänseenden framstår vad i motionerna anförts för utskottet all-

mänt sett närmast såsom avvägningsproblem. Utvecklingen av forskningen och på därmed sammanhängande, i motionerna angivna områden har visst icke stått stilla. I viss mån belysande härför är, att summan av de i budgetredovisningen för budgetåret 1948/49 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln, avdelningen Universiteten, den medicinska undervisningen m. m., anvisade anslagen till Uppsala universitet, Lunds universitet, Karolinska mediko-kirurgiska institutet och medicinska högskolan i Göteborg uppgick till 17 404 700 kronor, medan anslag å driftbudgeten till motsvarande ändamål i statsverkspropositionen till årets riksdag upptagits till 30 554 700 kronor. De i budgetredovisningen för budgetåret 1948/49 å driftbudgeten under elfte huvudtiteln, rubriken Universitetssjukhus anvisade anslagen uppgingo till sammanlagt 25 017 200 kronor. I årets statsverksproposition ha under samma rubrik äskats tillhoppa 41 141 000 kronor. Till dessa belopp komma avsevärda summor från nationalföreningen mot tuberkulos, donationsfonder etc; så har t. ex. riksföreningen mot reumatism inför utskottet uttalat en förhoppning att kunna använda 250 000 kronor för forskningsändamål. Då utskottet vidare förutsätter att Kungl. Maj:t ägnar dessa frågor erforderlig uppmärksamhet och vidtager de åtgärder, som kunna anses erforderliga, finner utskottet en skrivelse från riksdagen med det i motionerna under 1. och 3. angivna innehållet icke påkallad. Det i motionerna under 2. gjorda yrkandet i avseende å pensionsstyrelsens sjukvårdande verksamhet är enligt utskottets mening ett organisatoriskt problem, som i första hand torde böra övervägas av 1951 års sakkunniga för översyn av sjukhuslagstiftningen. Utskottet är därför icke berett förorda en skrivelse med under denna punkt angivet innehåll.

I samtliga motioner anförda, av utskottet här ej särskilt omnämnda synpunkter anser utskottet ej f. n. påkalla någon riksdagens åtgärd.

På grund av vad ovan anförts får utskottet hemställa,

I. att riksdagen må i anledning av vad i motionerna I: 1 och II: 2 samt I: 186 och II: 263 anförts om statsbidrag till anordnande av ålderdomshem i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte för 1953 års riksdag framlägga förslag om statsbidrag för ändamålet i enlighet med vad utskottet härutinnan anförts;

II. att riksdagen må i anledning av motionerna I: 1 och II: 2 samt I: 186 och II: 263, i den mån de icke besvarats genom vad utskottet under I. hemställt, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet anförts;

III. att motionerna I: 54 och II: 71 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

IV. att motionen II: 264 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

V. att motionerna I: 342 och II: 476 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 29 april 1952.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Närvarande: se under utlåtandet nr 109.

Reservation

av herrar *Axel Andersson, Söderquist, Bergstrand*, fröken *Elmén* och herr *Nihlfors*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka motionerna I: 342 och II: 476 och att därför

dels det stycke i utskottets yttrande, som på s. 6 börjar med orden »Vad slutligen» och på s. 7 slutar med orden »angivet innehåll», bort ersättas med text av följande lydelse:

»I motionerna I: 342 och II: 476 har upptagits till behandling de s. k. folksjukdomarnas och ålderdomssjukdomarnas problem. Även om sålunda också i dessa motioner åldringsvården beröres, äro dock de där angivna problemställningarna av en annan karaktär än i de förut berörda motionerna. I motionerna I: 342 och II: 476 ligger tyngdpunkten vid forsknings- och vårdbehoven inom folksjukdomarna, i vilka ålderssjukdomarna kunna inkluderas. Det där anlagda perspektivet är så till vida mera omfattande som det innesluter sjukdomstillstånd, som återfinnas icke endast bland åldringar utan inom *alla* åldersgrupper. Härtill kommer att motionerna i främsta rummet vill tillgodose den medicinska *forskningens* och *undervisningens* behov på de berörda områdena.

Såsom erinras i motionerna har utskottet tidigare — vid 1949 års riksdag — haft anledning att beröra frågan om utbyggnad av den medicinska undervisningen och forskningen rörande folksjukdomarna. I då väckta motioner hemställdes om vissa omedelbara åtgärder på detta område. I sitt remissyttrande över motionerna framhöll kanslern för rikets universitet, att han delade motionärernas uppfattning om angelägenheten av att statsmakterna i största möjliga utsträckning lämnade sitt stöd för anordnande av en intensifierad undervisning och forskning rörande de i motionerna berörda folksjukdomarna. Kanslern ansåg emellertid de i motionerna framställda förslagen delvis innefatta frågor av invecklad och svårbedömlig

natur med vittgående ekonomiska konsekvenser, varför det syntes honom nödvändigt, att innan beslut i av motionärerna angiven riktning fattades en samordning av de ifrågavarande problemen komme till stånd, så att en lösning kunde vinnas efter väl genomtänkta linjer och med hänsyn till de olika medicinska lärosätenas lokala förhållanden. Detta uttalande understöddes av statsutskottet. Utskottet betonade vidare vikten av att den utredning kanslern med sitt uttalande åsyftade snarast måtte verkställas och att därvid beaktades nödvändigheten av att planerade kliniker finge en sådan organisation, att deras karaktär av forskningskliniker bleve tillgodosedd. Då således de i motionerna föreslagna åtgärderna icke kunde vidtagas utan föregående utredning, hemställde utskottet, att motionerna icke skulle föranleda någon åtgärd från riksdagens sida, vilket blev riksdagens beslut.

Den i nu förevarande motioner givna framställningen visar att det är i hög grad angeläget, att en upprustning av forskning, undervisning och vård på folksjukdomarnas och ålderssjukdomarnas områden kommer till stånd. Såväl för samhället som — givetvis i främsta rummet — för de sjuka och vårdbehövande står här mycket att vinna. Den av riksdagen — med godkännande av vad statsutskottet år 1949 anförde — förordade utredningen bör snarast komma till stånd. Denna utredning bör söka åstadkomma en kartläggning av de nu rådande förhållandena, häri inbegripet en skissering av behoven, samt företaga en samordning av de ifrågavarande problemen. Problemkomplexet är, såsom bl. a. belyses i motionerna, synnerligen omfattande. Dess lösning måste därför ske successivt i takt med såväl de statsfinansiella som de samhällsekonomiska och personella resurserna. En angelägenhetsgradering torde därför bli nödvändig. En sådan bör utredningen söka åstadkomma. Utskottet vill i detta sammanhang understryka, att även om de samhällsekonomiska och därmed de statsfinansiella aspekterna måste tillmätas stort inflytande, få de med hänsyn till den höga angelägenhetsgraden av de berörda problemen icke hindra, att förbättrade förhållanden med samhällets medverkan komma till stånd. Det bör tilläggas, att i den mån det är möjligt att nedbringa sjukdomarnas frekvens och varaktighet, innebär detta även en samhällsekonomisk vinning.

Vad angår det i motionerna gjorda yrkandet beträffande pensionsstyrelsens sjukvårdande verksamhet, vill utskottet instämma i de i motionerna anförda synpunkterna. Pensionsstyrelsens sjukvårdande verksamhet har, såsom motionärerna betonat, otvivelaktigt haft betydelse för vården av vissa till folksjukdomarna hörande sjukdomstillstånd, vilka innan denna verksamhet kom till stånd praktiskt taget saknade vårdmöjligheter. Verksamheten har emellertid inte blivit vad som från början avsågs, ett komplement till den allmänna sjukvården i invaliditetsförebyggande syfte, utan bl. a. till följd av de organisatoriska svårigheter den vållat i samband med de allmänna kroppssjukhusens utbyggande kommit att verka fördröjande på landstingens utbyggnad av sjukvården på de invaliderande folksjukdomarnas område. Då samtliga de statliga kommittéer, som sysslat med hit-

hörande problem, kommit till den slutsatsen, att pensionsstyrelsens sjukvårdande verksamhet bör vara inordnad i den av stat, landsting och städer utanför landsting handhavda allmänna sjukvården, och då vidare planer för denna omorganisation föreligga utarbetade, tillstyrker utskottet det i motionerna framställda yrkandet, att Kungl. Maj:t snarast vidtager åtgärder för överförande av den sjukvårdande verksamhet, som pensionsstyrelsen bedriver vid vissa centrallasarett, till kroppssjukvårdens ordinarie huvudmän. Kungl. Maj:t bör således till nästa riksdag inkomma med förslag härom, varvid utskottet förutsätter att de i SOU 1945: 41 uppdragna riktlinjerna följas.

I motionerna ha vidare berörts vissa av riksdagen beslutade eller på annat sätt planerade men av Kungl. Maj:t ännu ej vidtagna åtgärder på folksjukdomarnas område. Det gäller den reumatologiska kliniken vid akademiska sjukhuset i Uppsala, för vilken planer och ritningar jämte planlösning i övrigt ligga färdigställda. Det gäller vidare den av 1946 års riksdag beslutade *första* utbyggnaden av reumatikervården, vilken till följd av bygnadsregleringens drastiska nedskrivning av sjukhusbyggnadskvoten icke kommit till stånd. I motionerna har vidare betonats vikten av att den upprustning och vidare utbyggnad på det psykiska sjukvårdsområdet, som faststälts genom 1950 års generalplan och därefter påbörjats, påskyndas.

Utskottet vill understryka vad motionärerna i dessa stycken anfört samt betona angelägenheten av att de sålunda uppgjorda planerna så snart som möjligt förverkligas.»

dels ock utskottets hemställan under V. bort ha följande lydelse:

»V. att riksdagen må med bifall till motionerna I: 342 och II: 476

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående förbättrad forskning och undervisning i fråga om de kronicerande och invalidiserande folk- och ålderssjukdomarna, såsom de reumatiska och psykiska sjukdomarna, kräftsjukdomarna, hjärt- och kärlsjukdomarna m. fl., samt angående en förbättring av vårdmöjligheterna på dessa områden;

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till nästa års riksdag om överförande av pensionsstyrelsens vid vissa centrallasarett bedrivna sjukvårdande verksamhet till kroppssjukvårdens ordinarie huvudmän, landstingen och städerna utanför landsting, varvid riksdagen förutsätter, att i SOU 1945: 41 uppdragna riktlinjer i huvudsak följas;

c) i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet i övrigt anfört.»